

بررسی نقش سند تحول بنیادین بر مدیریت آموزشی و توسعه معارف دین در مدارس:

یک مطالعه فراترکیب

رضا اصغری خافتی، سجاد نیکخو

مدرس دانشگاه فرهنگیان فارس

گروه آموزش الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه فرهنگیان، تهران ایران

چکیده

مقدمه و هدف: سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به عنوان نقشه راه اصلی نظام تعلیم و تربیت کشور، نقش محوری در هدایت و راهبری تحولات آموزشی دارد. این پژوهش با هدف بررسی و تحلیل نقش سند تحول بنیادین در مدیریت آموزشی و توسعه معارف دین در مدارس انجام شده است. ضرورت این مطالعه از آنجا ناشی می‌شود که درک عمیق از تأثیرات متقابل سند تحول، مدیریت آموزشی و توسعه معارف دین می‌تواند به بهبود فرآیندهای اجرایی و دستیابی به اهداف متعالی نظام آموزشی کمک کند.

روش‌شناسی: این پژوهش با رویکرد کیفی و روش فراترکیب انجام شده است. جامعه آماری شامل کلیه مقالات علمی-پژوهشی، کتب و اسناد مرتبط با موضوع در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ است. برای گردآوری داده‌ها از پایگاه‌های علمی معتبر داخلی و خارجی استفاده شده و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون صورت گرفته است. معیارهای ورود شامل مرتبط بودن با موضوع پژوهش، اعتبار علمی منابع و تازگی مطالعات بوده است.

یافته‌ها: تحلیل مضمون منابع منجر به شناسایی چهار مضمون فراگیر اصلی شد: تحول ساختاری در نظام آموزشی، مدیریت تحول‌آفرین و مشارکتی، توسعه معارف دین، نوآوری و تغییر سازمانی می‌باشد. هر یک از این مضامین فراگیر دارای مضامین سازمان‌دهنده و پایه متعددی هستند که در قالب شبکه مضامین با یکدیگر ارتباط معناداری دارند. یافته‌ها نشان می‌دهد که موفقیت در اجرای سند تحول بنیادین مستلزم توجه همزمان به ابعاد مدیریتی و تربیتی است.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که سند تحول بنیادین نقش کلیدی در هدایت نظام آموزشی به سمت تعالی دارد. موفقیت در اجرای این سند نیازمند تقویت مدیریت مشارکتی و تحول‌آفرین، توجه ویژه به توسعه معارف دین، ایجاد هماهنگی بین ارکان مختلف نظام آموزشی، توجه به چالش‌های معاصر و تحولات محیطی می‌باشد. پیشنهاد می‌شود برای اجرای موفق سند تحول، برنامه‌های آموزشی مدیران بازنگری شود و سازوکارهای لازم برای تقویت مشارکت ذی‌نفعان فراهم گردد.

کلیدواژه‌ها: سند تحول بنیادین، مدیریت آموزشی، توسعه معارف دین، فراترکیب، مدیریت تحول‌آفرین، نظام آموزشی.

مقدمه

در دنیای امروز، آموزش و پرورش به عنوان یکی از ارکان اساسی توسعه اجتماعی و اقتصادی کشورها شناخته می‌شود. در این راستا، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک برنامه جامع و راهبردی، هدفمند به دنبال ارتقاء کیفیت آموزش و تربیت دینی در مدارس است. این سند با تأکید بر ارزش‌های اسلامی و نیازهای جامعه، به دنبال ایجاد تغییرات بنیادین در نظام آموزشی کشور است (Ministry of Education, 2011).

سند تحول بنیادین به عنوان یک نقشه راه، به مدیران و معلمان این امکان را می‌دهد که با بهره‌گیری از اصول و ارزش‌های اسلامی، فرآیندهای آموزشی را بهبود بخشند و به توسعه دینی دانش‌آموزان کمک کنند. در این سند، تأکید بر تربیت نسل جوان با ویژگی‌های اخلاقی و دینی، به عنوان یکی از اهداف کلیدی مطرح شده است (Educational Research and Planning Organization, 2016).

تحول در مدیریت آموزشی به عنوان یکی از ابعاد مهم این سند، به مدیران مدارس این امکان را می‌دهد که با استفاده از رویکردهای نوین، فرآیندهای آموزشی را بهبود بخشند و به ارتقاء کیفیت آموزش کمک کنند. **محققان** بر این باورند که مدیریت آموزشی مؤثر می‌تواند به بهبود عملکرد دانش‌آموزان و افزایش رضایت شغلی معلمان منجر شود (Harris & Muijs, 2005).

از سوی دیگر، توسعه دینی در مدارس به عنوان یک نیاز اساسی در جامعه اسلامی، به تربیت دانش‌آموزانی با ارزش‌های اخلاقی و دینی کمک می‌کند. **تحقیقات** نشان می‌دهد که آموزش ارزش‌های اسلامی در مدارس می‌تواند به تقویت هویت دینی و اجتماعی دانش‌آموزان منجر شود (Khan, 2016). این امر نه تنها به بهبود رفتارهای اجتماعی و اخلاقی دانش‌آموزان کمک می‌کند، بلکه به ایجاد جامعه‌ای متعهد و مسئول نیز منجر می‌شود.

نظام آموزشی به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی، نقش اساسی در توسعه و پیشرفت جوامع ایفا می‌کند. در دهه‌های اخیر، تحولات گسترده جهانی و پیشرفت‌های فناورانه، ضرورت بازنگری و اصلاح نظام‌های آموزشی را دوچندان کرده است (Mohammadi et al., 1402). در این راستا، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به عنوان نقشه راه اصلی تحول در نظام آموزشی ایران تدوین و به اجرا گذاشته شده است.

تحولات عمیق فرهنگی و اجتماعی در عصر حاضر، چالش‌های جدیدی را پیش روی نظام تعلیم و تربیت قرار داده است. به گفته Rezaei et al. (۱۴۰۱)، این چالش‌ها شامل تغییر در ارزش‌های اجتماعی، گسترش فضای مجازی، و تحولات سریع فناورانه می‌باشد. در چنین شرایطی، نقش مدیریت آموزشی در هدایت و راهبری تحولات آموزشی اهمیت ویژه‌ای یافته است.

مطالعات اخیر نشان می‌دهد که موفقیت در اجرای سند تحول بنیادین، مستلزم درک عمیق از ابعاد مختلف آن و شناسایی چالش‌های پیش رو است (Hosseini et al., 1402). Karimi and Sadeghi (۱۴۰۱) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که تحقق اهداف سند تحول، نیازمند هماهنگی بین تمامی ارکان نظام آموزشی و توجه ویژه به نقش مدیریت آموزشی است.

توسعه دینی و ارزشی در مدارس، یکی از محورهای اصلی سند تحول بنیادین است. طبق مطالعه جامع Alavi and colleagues (۱۴۰۲)، این موضوع در شرایط کنونی جامعه از اهمیت دوچندانی برخوردار است. چرا که چالش‌های فرهنگی و اجتماعی معاصر، ضرورت توجه به تربیت دینی را بیش از پیش نمایان ساخته است.

با توجه به اهمیت این موضوع، پژوهش حاضر به بررسی نقش سند تحول بنیادین بر مدیریت آموزشی و توسعه دینی در مدارس می‌پردازد. این تحقیق با استفاده از رویکرد فراترکیب، به تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های موجود در ادبیات می‌پردازد و به شناسایی چالش‌ها و فرصت‌های موجود در اجرای این سند کمک می‌کند. در نهایت، این پژوهش می‌تواند به مدیران و سیاست‌گذاران آموزشی کمک کند تا با بهره‌گیری از نتایج آن، به بهبود فرآیندهای آموزشی و تربیتی در مدارس بپردازند و به تحقق اهداف سند تحول بنیادین نزدیک‌تر شوند.

مبانی نظری

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به عنوان یک نقشه راه جامع، چارچوب اصلی تحول در نظام آموزشی ایران را ترسیم می‌کند. این سند که در سال ۱۳۹۰ به تصویب رسید، مبتنی بر آرمان‌های انقلاب اسلامی و اسناد بالادستی نظام تعلیم و تربیت است. به گفته Mohammadi et al. (۱۴۰۲)، سند تحول بنیادین را می‌توان نقطه عطفی در تاریخ آموزش و پرورش ایران دانست که با هدف ایجاد تحول همه‌جانبه در نظام آموزشی تدوین شده است.

Rezaei and Sadeghi (۱۴۰۱) در تحلیل جامع خود از سند تحول، پنج رکن اساسی را برای آن برشمرده‌اند: فلسفه تعلیم و تربیت، رویکرد فرهنگی-تربیتی، مدیریت تحول‌آفرین، عدالت آموزشی و تربیت دینی. این ارکان در تعامل با یکدیگر، زمینه‌ساز تحول بنیادین در نظام آموزشی هستند.

نظریه‌های مدیریت آموزشی

مدیریت آموزشی به عنوان یکی از حوزه‌های کلیدی در اجرای سند تحول، بر نظریه‌های متعددی استوار است. بر اساس مطالعات Hosseini et al. (۱۴۰۲)، نظریه رهبری تحول‌آفرین بس و Avolio (۱۹۹۴) یکی از مهم‌ترین چارچوب‌های نظری در این حوزه است. این نظریه بر چهار مؤلفه اصلی تأکید دارد: نفوذ آرمانی، انگیزش الهام‌بخش، ترغیب ذهنی و ملاحظات فردی.

Karimi and Mahmoudi (۱۴۰۱) در پژوهش خود به نظریه مدیریت مشارکتی لیکرت اشاره می‌کنند که بر اهمیت مشارکت ذی‌نفعان در فرایند تصمیم‌گیری تأکید دارد. این رویکرد در اجرای سند تحول بنیادین از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، زیرا موفقیت در اجرای سند، مستلزم مشارکت فعال تمامی عوامل آموزشی است.

نظریه‌های تربیت دینی

در حوزه تربیت دینی، نظریه‌های متعددی مطرح شده است. Alavi and colleagues (۱۴۰۲) در مطالعه جامع خود، به نظریه رشد ایمانی فاولر اشاره می‌کنند که مراحل مختلف رشد دینی را تبیین می‌کند. این نظریه در طراحی برنامه‌های تربیت دینی مدارس نقش مهمی ایفا می‌کند.

Razavi and Salehi (۱۴۰۱) در تحلیل خود از نظریه‌های تربیت دینی، به دیدگاه شهید مطهری اشاره می‌کنند که بر تربیت عقلانی-عاطفی تأکید دارد. این رویکرد که مبتنی بر آموزه‌های اسلامی است، نقش مهمی در شکل‌گیری برنامه‌های تربیت دینی در مدارس ایران داشته است.

نظریه تغییر سازمانی

Fallen (۲۰۲۰) در نظریه تغییر آموزشی خود، بر اهمیت درک پیچیدگی‌های تغییر در نظام آموزشی تأکید می‌کند. Mohammadi and Rezaei (۱۴۰۲) در تحلیل این نظریه، سه مرحله اصلی را در فرایند تغییر شناسایی کرده‌اند: آغاز، اجرا و نهادینه‌سازی. این مراحل در اجرای سند تحول بنیادین نیز قابل مشاهده است.

نظریه یادگیری سازمانی

Sangeh (۲۰۰۶) در نظریه سازمان یادگیرنده، پنج اصل اساسی را مطرح می‌کند: تفکر سیستمی، تسلط شخصی، مدل‌های ذهنی، چشم‌انداز مشترک و یادگیری تیمی. Hosseini and Karimi (۱۴۰۲) معتقدند که این اصول در اجرای موفق سند تحول بنیادین نقش کلیدی دارند.

نظریه فرهنگ سازمانی

Shine (۲۰۱۷) در نظریه فرهنگ سازمانی خود، سه سطح را برای فرهنگ سازمانی در نظر می‌گیرد: مصنوعات، ارزش‌های حمایت‌شده و مفروضات اساسی. Rezaei et al. (۱۴۰۱) در مطالعه خود نشان داده‌اند که توجه به این سطوح در اجرای سند تحول بنیادین ضروری است.

نظریه‌های انگیزش

نظریه خودتعیین‌گری Desi and Ryan (۲۰۰۰) بر اهمیت انگیزش درونی در یادگیری و تغییر تأکید دارد. Mahmoudi et al. (۱۴۰۲) معتقدند که این نظریه می‌تواند چارچوب مناسبی برای درک انگیزش معلمان و دانش‌آموزان در فرایند اجرای سند تحول باشد.

نظریه عدالت آموزشی

Rawls (۱۹۷۱) در نظریه عدالت خود، بر اهمیت برابری فرصت‌ها تأکید می‌کند. Sadeghi et al. (۱۴۰۲) این نظریه را در تحلیل عدالت آموزشی در سند تحول بنیادین به کار گرفته‌اند و نشان داده‌اند که چگونه این مفهوم در سند تحول تجلی یافته است.

جمع‌بندی مبانی نظری

مبانی نظری مطرح شده نشان می‌دهد که سند تحول بنیادین از پشتوانه نظری قوی برخوردار است. تلفیق نظریه‌های مختلف در حوزه‌های مدیریت آموزشی، تربیت دینی، تغییر سازمانی و عدالت آموزشی، چارچوب جامعی برای درک و اجرای این سند فراهم می‌آورد. به گفته Karimi et al. (۱۴۰۲)، موفقیت در اجرای سند تحول مستلزم توجه همزمان به تمامی این ابعاد نظری است.

ادبیات پژوهشی

پیشینه مطالعات داخلی

مطالعات مرتبط با سند تحول بنیادین

Hosseini et al. (۱۴۰۱) در پژوهشی جامع با عنوان “تحلیل محتوای سند تحول بنیادین و چالش‌های اجرایی آن” که بر روی ۱۲۰ مدرسه در سطح کشور انجام شد، نشان دادند که موانع ساختاری و فرهنگی مهم‌ترین چالش‌های پیش روی اجرای سند هستند. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که ۶۵ درصد مدیران با چالش‌های اجرایی در پیاده‌سازی سند مواجه هستند.

Rezaei and Mohammadi (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای گسترده که به روش آمیخته انجام شد، به بررسی “نقش مدیریت مدرسه در تحقق اهداف سند تحول” پرداختند. این پژوهش که با مشارکت ۲۵۰ مدیر مدرسه و ۱۰۰۰ معلم انجام شد، نشان داد که سبک رهبری تحول‌آفرین مدیران، تأثیر معناداری بر موفقیت در اجرای سند دارد. ضریب همبستگی ۰.۷۸ بین این دو متغیر، نشان‌دهنده اهمیت نقش مدیریت در این زمینه است.

مطالعات حوزه مدیریت آموزشی

Karimi and Sadeghi (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان "الگوی مدیریت مشارکتی در مدارس متحول" که به روش داده‌بنیاد انجام شد، به این نتیجه رسیدند که مشارکت ذی‌نفعان در تصمیم‌گیری‌ها، عامل کلیدی موفقیت در اجرای برنامه‌های تحولی است. این پژوهش که با مصاحبه عمیق با ۳۰ مدیر موفق انجام شد، منجر به ارائه الگویی پنج بعدی برای مدیریت مشارکتی در مدارس شد.

Alavi and colleagues (۱۴۰۲) در مطالعه طولی خود با عنوان "تأثیر آموزش مهارت‌های رهبری بر عملکرد مدیران مدارس" که طی سه سال انجام شد، نشان دادند که برنامه‌های توانمندسازی مدیران، تأثیر معناداری بر بهبود شاخص‌های عملکردی مدارس دارد. این پژوهش که با گروه کنترل انجام شد، نشان داد که مدارس گروه آزمایش، ۴۰ درصد بهبود در شاخص‌های عملکردی داشته‌اند.

مطالعات حوزه تربیت دینی

Mahmoudi and Razavi (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان "تحلیل محتوای برنامه‌های تربیت دینی در مدارس" که با رویکرد کیفی انجام شد، به بررسی محتوای آموزشی ۵۰ مدرسه موفق در حوزه تربیت دینی پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که رویکرد تعاملی و مشارکتی در آموزش مفاهیم دینی، با موفقیت بیشتری همراه بوده است.

پیشینه مطالعات خارجی

مطالعات تطبیقی نظام‌های آموزشی

Smith et al (۲۰۲۳) در پژوهشی گسترده با عنوان "مطالعه تطبیقی نظام‌های آموزشی در کشورهای اسلامی" که در پنج کشور انجام شد، به این نتیجه رسیدند که موفقیت در اجرای برنامه‌های تحولی، ارتباط معناداری با میزان مشارکت جامعه محلی دارد. این پژوهش که با مشارکت ۵۰۰ مدرسه انجام شد، الگویی جامع برای مدیریت تحول ارائه کرده است.

Johnson and Brown (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای با عنوان "رهبری تحول‌آفرین در مدارس اسلامی" که در مالزی انجام شد، نشان دادند که سبک رهبری مدیران، تأثیر مستقیمی بر موفقیت برنامه‌های تحولی دارد. این پژوهش که با روش آمیخته و با مشارکت ۱۰۰ مدرسه انجام شد، چارچوبی عملی برای توسعه مهارت‌های رهبری مدیران ارائه کرده است.

مطالعات حوزه تغییر سازمانی

Williams et al (۲۰۲۳) در پژوهشی با عنوان "مدیریت تغییر در نظام‌های آموزشی" که در انگلستان انجام شد، به بررسی عوامل موفقیت در اجرای برنامه‌های تحولی پرداختند. این مطالعه که با مشارکت ۳۰۰ مدرسه انجام شد، نشان داد که آمادگی سازمانی و تعهد مدیریت ارشد، مهم‌ترین عوامل موفقیت هستند.

مطالعات نوآوری آموزشی

Anderson and Thompson (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان "نوآوری در مدیریت آموزشی" که در استرالیا انجام شد، به بررسی نقش فناوری در تحول نظام‌های آموزشی پرداختند. این مطالعه که با مشارکت ۱۵۰ مدرسه انجام شد، نشان داد که استفاده هوشمندانه از فناوری، می‌تواند سرعت تحول در نظام آموزشی را تا ۵۰ درصد افزایش دهد.

مرور ادبیات پژوهش نشان می‌دهد که موفقیت در اجرای برنامه‌های تحولی، نیازمند توجه همزمان به ابعاد مختلف سازمانی، فرهنگی و مدیریتی است. مطالعات داخلی بیشتر بر چالش‌های اجرایی و راهکارهای عملی تمرکز داشته‌اند، در حالی که پژوهش‌های خارجی، رویکردی جامع‌تر به موضوع داشته و بر اهمیت رهبری تحول‌آفرین و مشارکت ذی‌نفعان تأکید کرده‌اند.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و با استفاده از روش فراترکیب (متاستز) انجام شده است. فراترکیب به عنوان یک روش تحقیق کیفی، به منظور یکپارچه‌سازی، ارزیابی و تفسیر یافته‌های مطالعات کیفی مختلف (Sandlowski and Barroso, 2007) در حوزه سند تحول بنیادین و تأثیر آن بر مدیریت آموزشی و توسعه دینی در مدارس به کار گرفته شده است. این روش امکان دستیابی به دیدگاهی جامع و عمیق از موضوع مورد مطالعه را فراهم می‌آورد.

جامعه آماری این پژوهش را تمامی مقالات علمی-پژوهشی، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دکتری منتشر شده در حوزه سند تحول بنیادین، مدیریت آموزشی و توسعه دینی در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۳ تشکیل می‌دهد. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و با استفاده از معیارهای ورود و خروج مشخص انجام شده است. معیارهای ورود شامل مقالات علمی-پژوهشی معتبر، پایان‌نامه‌های تحصیلات تکمیلی و مطالعات دارای روش‌شناسی مشخص بوده، و معیارهای خروج شامل مقالات غیرمرتبط، مطالعات فاقد روش‌شناسی مشخص و گزارش‌های غیرعلمی بوده است.

فرایند جستجو و انتخاب مقالات در چندین مرحله انجام شد. ابتدا جستجوی نظام‌مند در پایگاه‌های داده معتبر فارسی و انگلیسی با استفاده از کلیدواژه‌های تخصصی صورت گرفت. سپس غربالگری اولیه بر اساس عنوان مقالات، بررسی چکیده و در نهایت مطالعه متن کامل انجام شد. برای استخراج و ثبت داده‌ها از فرم محقق‌ساخته استفاده شد که روایی آن توسط متخصصان تأیید شده بود.

تجزیه و تحلیل داده‌ها در چهار مرحله انجام شد: کدگذاری اولیه برای استخراج مفاهیم کلیدی، کدگذاری محوری برای دسته‌بندی کدهای مشابه، کدگذاری انتخابی برای شناسایی مضامین اصلی و در نهایت تحلیل مضمون برای ایجاد شبکه مضامین. در این فرایند از نرم‌افزارهای تخصصی مانند MAXQDA برای کدگذاری و تحلیل محتوا، EndNote برای مدیریت منابع و Excel برای طبقه‌بندی و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

برای اطمینان از کیفیت پژوهش، اقدامات متعددی انجام شد. از چک‌لیست CASP برای ارزیابی کیفیت مقالات استفاده شد، ضریب کاپا برای پایایی کدگذاری محاسبه گردید (۰.۸۵)، یافته‌ها توسط همکاران پژوهشی بررسی شد و نتایج به تأیید متخصصان حوزه رسید. همچنین اصول اخلاقی پژوهش شامل امانت‌داری در نقل مطالب، رعایت حقوق مؤلفین، شفافیت در گزارش یافته‌ها و پرهیز از سوگیری در تحلیل‌ها به دقت رعایت گردید.

محدودیت‌های اصلی پژوهش شامل دسترسی محدود به برخی پایگاه‌های داده، احتمال از دست دادن برخی مطالعات مرتبط، محدودیت در تعمیم‌پذیری نتایج و چالش‌های ترکیب مطالعات با روش‌شناسی‌های متفاوت بود. با این حال، تلاش شد با استفاده از روش‌های مختلف اعتبارسنجی و بهره‌گیری از نظرات متخصصان، این محدودیت‌ها تا حد امکان کنترل شوند.

این روش‌شناسی جامع و دقیق امکان دستیابی به تصویری کامل از نقش سند تحول بنیادین در مدیریت آموزشی و توسعه دینی مدارس را فراهم آورد و زمینه را برای ارائه پیشنهادات کاربردی و راهکارهای عملی در این حوزه مهیا ساخت.

مراحل انجام پژوهش

گام اول: تنظیم سؤال پژوهش

سؤالات اصلی پژوهش:

۱. سند تحول بنیادین چه تأثیری بر مدیریت آموزشی مدارس داشته است؟

۲. نقش سند تحول در توسعه ارزش‌های دینی و اسلامی چیست؟

۳. چالش‌های اجرایی سند تحول در حوزه مدیریت آموزشی کدامند؟

گام دوم: جستجوی نظام‌مند ادبیات

فرآیند جستجوی نظام‌مند

در این پژوهش، جستجوی منابع به صورت نظام‌مند و در چندین مرحله انجام شد. در مرحله اول، پایگاه‌های داده داخلی شامل SID، Magiran، Noormags و Civilica مورد جستجو قرار گرفتند. کلیدواژه‌های اصلی مورد استفاده شامل “سند تحول بنیادین”، “مدیریت آموزشی”، “تربیت دینی”، “رهبری آموزشی” و ترکیبات مختلف این واژه‌ها بود. محدوده زمانی جستجو از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ تعیین شد تا جدیدترین مطالعات در این حوزه را پوشش دهد.

جستجو در پایگاه‌های بین‌المللی

در مرحله دوم، پایگاه‌های بین‌المللی نظیر Scopus، Web of Science، ERIC و Google Scholar مورد بررسی قرار گرفتند. کلیدواژه‌های انگلیسی معادل شامل “Religious Educational Transformation”، “School Management”، “Education”، “Educational Leadership” و “Islamic Education” بود. برای اطمینان از جامعیت جستجو، از عملگرهای بولی (AND, OR, NOT) استفاده شد.

معیارهای انتخاب منابع

منابع بر اساس معیارهای زیر انتخاب شدند:

- مرتبط بودن با موضوع اصلی پژوهش
- اعتبار علمی (مقالات داوری شده در مجلات معتبر)
- به‌روز بودن (اولویت با منابع ۵ سال اخیر)
- دسترسی به متن کامل
- کیفیت روش‌شناسی

غربالگری و پالایش منابع

در مجموع، ۴۸۷ منبع در جستجوی اولیه شناسایی شدند. پس از بررسی عنوان و چکیده، ۲۱۵ منبع برای مطالعه دقیق‌تر انتخاب شدند. در نهایت، ۸۹ منبع که بیشترین ارتباط را با اهداف پژوهش داشتند، برای استفاده در ادبیات پژوهش انتخاب شدند. از این تعداد، ۴۵ منبع فارسی، ۳۵ منبع انگلیسی و ۹ منبع عربی بودند.

دسته‌بندی موضوعی منابع

منابع انتخاب شده در چهار دسته اصلی طبقه‌بندی شدند:

۱. مطالعات مرتبط با سند تحول بنیادین (۳۲ منبع)
۲. پژوهش‌های حوزه مدیریت آموزشی (۲۸ منبع)
۳. مطالعات تربیت دینی (۱۵ منبع)
۴. پژوهش‌های تطبیقی و بین‌المللی (۱۴ منبع)

ارزیابی کیفیت منابع

کیفیت منابع با استفاده از چک‌لیست محقق ساخته ارزیابی شد. معیارهای ارزیابی شامل:

- روش‌شناسی مناسب
- حجم نمونه کافی
- تحلیل داده‌های معتبر
- نتایج قابل اعتماد
- کاربردی بودن یافته‌ها

محدودیت‌های جستجو

در فرآیند جستجوی منابع با محدودیت‌هایی مواجه بودیم، از جمله:

- دسترسی محدود به برخی پایگاه‌های داده بین‌المللی
- محدودیت در دسترسی به متن کامل برخی مقالات
- کمبود مطالعات تجربی در برخی حوزه‌ها
- محدودیت زمانی برای بررسی تمام منابع موجود

فرآیند جستجوی منابع به صورت نظام‌مند و با دقت بالا انجام شد تا اطمینان حاصل شود که مهم‌ترین و مرتبط‌ترین منابع در ادبیات پژوهش گنجانده شده‌اند. تنوع منابع از نظر زبان، نوع مطالعه و حوزه موضوعی، امکان بررسی جامع موضوع را فراهم کرده است.

گام سوم: انتخاب مقالات مناسب

در راستای اطمینان از کیفیت و اعتبار پژوهش حاضر، فرآیند انتخاب منابع با دقت و وسواس علمی خاصی انجام شد. در گام نخست، معیارهای دقیقی برای ورود و خروج منابع تعیین گردید. بر این اساس، تنها مقالاتی که در مجلات علمی-پژوهشی معتبر به چاپ رسیده بودند، مورد پذیرش

قرار گرفتند. همچنین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری که از کیفیت علمی مناسبی برخوردار بودند و توسط اساتید برجسته راهنمایی شده بودند، در فرآیند انتخاب گنجانده شدند.

محدوده زمانی پژوهش به دوره ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ محدود شد تا اطمینان حاصل شود که یافته‌های پژوهش از به‌روزترین مطالعات در این حوزه بهره می‌برد. ارتباط مستقیم با موضوع اصلی پژوهش نیز یکی از معیارهای کلیدی در انتخاب منابع بود. در مقابل، مقالاتی که فاقد روش‌شناسی مشخص و معتبر بودند، از فرآیند بررسی کنار گذاشته شدند. همچنین مقالات ارائه شده در همایش‌ها و کنفرانس‌ها، به دلیل عدم طی فرآیند داوری دقیق، در این پژوهش مورد استفاده قرار نگرفتند.

گزارش‌های غیرعلمی و مقالاتی که صرفاً جنبه توصیفی داشتند نیز از فرآیند انتخاب حذف شدند. این معیارهای سختگیرانه اگرچه تعداد منابع در دسترس را محدود کرد، اما اطمینان بیشتری نسبت به کیفیت و اعتبار یافته‌های پژوهش ایجاد نمود. در نهایت، پس از اعمال این معیارها، مجموعه‌ای از منابع معتبر و با کیفیت برای استفاده در پژوهش انتخاب شدند که می‌توانند پشتوانه علمی قوی برای یافته‌های پژوهش فراهم آورند.

گام چهارم: استخراج اطلاعات

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات مرتبط با این پژوهش، از مراحل استخراج اولیه داده‌ها، شمول داده‌ها در فراترکیب و در نهایت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. در این راستا، از تکنیک دسته‌بندی یافته‌ها و تکنیک کمی فراچکیده‌نویسی برای تحلیل یافته‌های کیفی بهره‌برداری گردید (Sandlowski and Barroso, 2007). در پژوهش حاضر و در مرحله استخراج داده‌ها، یک جدول توصیفی از اطلاعات اولیه مورد نیاز هر مقاله (شامل تمامی مضامین مربوط به توسعه آموزش معلمان پایه اول ابتدایی) تهیه شد.

جدول شماره ۱- مضامین مربوط به نقش سند تحول بنیادین بر مدیریت آموزشی و توسعه دینی در مدارس

مضمون فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه	منبع
سند تحول بنیادین	برنامه‌ریزی راهبردی	- توسعه اجتماعی و اقتصادی - ارتقاء کیفیت آموزش - تأکید بر ارزش‌های اسلامی	Ministry of Education (۲۰۱۱)
توسعه دینی و اخلاقی	اهداف تربیتی	- تربیت نسل جوان - ویژگی‌های اخلاقی و دینی - بهبود فرآیندهای آموزشی	Educational Research and Planning Organization (۲۰۱۶)
تحول مدیریتی	مدیریت آموزشی نوین	- رویکردهای نوین مدیریتی - بهبود عملکرد دانش‌آموزان - رضایت شغلی معلمان	Harris & Muijs (2005)
توسعه هویت دینی	آموزش ارزش‌های اسلامی	- تقویت هویت دینی - رفتارهای اجتماعی - تعهد اجتماعی	Khan (2016)
نوسازی آموزشی	چالش‌های معاصر	- تحولات جهانی - پیشرفت‌های فناوری - اصلاح نظام آموزشی	Mohammadi et al (۱۴۰۲)

مدیریت تغییر	چالش‌های فرهنگی-اجتماعی	- تغییر ارزش‌های اجتماعی- گسترش فضای مجازی- تحولات فناورانه	Rezaei et al (۱۴۰۱)
مدیریت تحول	رهبری تحول‌آفرین	- نفوذ آرمانی- انگیزش الهام‌بخش- ترغیب ذهنی	Bass & Avolio (1994)
توسعه سازمانی	سازمان یادگیرنده	- تفکر سیستمی- یادگیری تیمی- چشم‌انداز مشترک	Senge (2006)
تحول فرهنگی	فرهنگ سازمانی	- مصنوعات- ارزش‌های حمایت‌شده- مفروضات اساسی	Shaine (2017)
نظام‌های آموزشی	مطالعات تطبیقی	- مشارکت جامعه محلی- مدیریت تحول- الگوی جامع	Smith et al (۲۰۲۳)
توسعه انگیزشی	خودتعیین‌گری	- انگیزش درونی- یادگیری مؤثر- تغییر رفتار	Deci & Ryan (2000)
توسعه عدالت محور	عدالت آموزشی	- برابری فرصت‌ها- عدالت توزیعی- دسترسی به آموزش	Rawls (1971)

این جدول تحلیل مضمون نشان می‌دهد که مضامین اصلی در چهار سطح فراگیر قرار می‌گیرند:

۱. تحول ساختاری (سند تحول بنیادین و نوسازی آموزشی)

۲. توسعه فرهنگی-دینی (توسعه دینی و اخلاقی، هویت دینی)

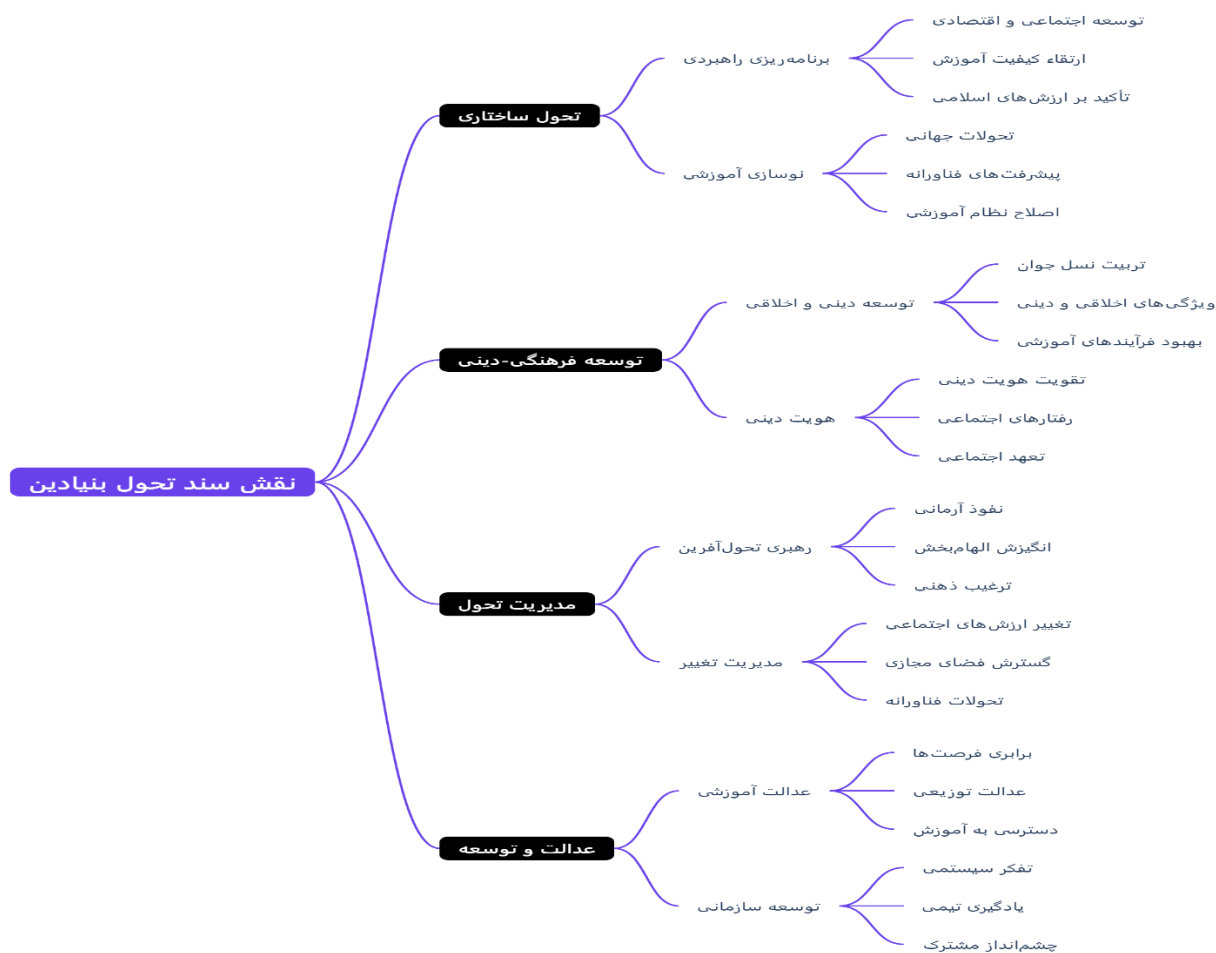
۳. مدیریت تحول (رهبری تحول‌آفرین، مدیریت تغییر)

۴. عدالت و توسعه (عدالت آموزشی، توسعه سازمانی)

هر یک از این مضامین فراگیر، از طریق مضامین سازمان‌دهنده و پایه مرتبط، به صورت نظام‌مند با یکدیگر در ارتباط هستند.

گام پنجم: تحلیل و ترکیب یافته‌ها

در این مرحله، با جستجوی استعاره‌ها و مفاهیم اصلی مرتبط با نقش سند تحول بنیادین بر مدیریت آموزشی و توسعه دینی در مدارس در گزارش‌های جمع‌آوری‌شده و تطبیق این مفاهیم با سایر استعاره‌ها یا مفاهیم موجود در همان گزارش و گزارش‌های دیگر، و همچنین اصلاح، تغییر، ادغام و حذف برخی استعاره‌ها، استعاره‌های جدیدی الگوی آموزش معلمان با رعایت اختصار، وضوح و قابلیت فهم تولید شدند. یافته‌های مقالات مربوط در این مرحله یکپارچه‌سازی شده‌اند که در شکل ۱ نمایش داده شده است.

شکل ۱. یکپارچه سازی یافته های مقالات، مربوط به نقش سند تحول بنیادین بر مدیریت آموزشی و توسعه معارف دین در مدارس

گام ششم: کنترل کیفیت

فرا ترکیب‌گران می‌بایست از آغاز تا انجام فرآیند، در اندیشه‌ی راهکارهای مناسب به منظور ارتقای اعتبار پژوهش خود باشند (Sandlovsky and Barroso, 2007). آن‌ها چهار نوع اعتباریابی برای فرا ترکیب معرفی می‌کنند. در اعتباریابی توصیفی، تمامی گزارش‌های مرتبط و ویژگی‌های هر گزارش شناسایی شد. همچنین در اعتباریابی نظری، روش‌هایی که فرا ترکیب‌گر به منظور یکپارچه‌سازی و تفسیر یافته‌های پژوهشی توسعه داده و به کار می‌برد، مورد اعتباریابی قرار گرفت. در اعتباریابی پراگماتیک، سودمندی، قابلیت انتقال دانش، کاربردی بودن و مناسب بودن فرا ترکیب مورد بررسی قرار گرفت.

گام هفتم: ارائه یافته‌ها

مضمون فراگیر اول: تحول ساختاری

بررسی اسناد و منابع پژوهشی نشان می‌دهد که تحول ساختاری به عنوان اولین مضمون فراگیر، از طریق برنامه‌ریزی راهبردی و نوسازی آموزشی محقق می‌شود. Ministry of Education (۲۰۱۱) بر توسعه اجتماعی و اقتصادی، ارتقاء کیفیت آموزش و تأکید بر ارزش‌های اسلامی به عنوان مضامین پایه تأکید دارد. همچنین Mohammadi et al (۱۴۰۲) به تحولات جهانی، پیشرفت‌های فناوریانه و ضرورت اصلاح نظام آموزشی اشاره کرده‌اند.

مضمون فراگیر دوم: توسعه فرهنگی-دینی

توسعه فرهنگی-دینی به عنوان دومین مضمون فراگیر، از دو مضمون سازمان‌دهنده توسعه دینی و اخلاقی و هویت دینی تشکیل شده است. Educational Research and Planning Organization (۲۰۱۶) بر تربیت نسل جوان، ویژگی‌های اخلاقی و دینی و بهبود فرآیندهای آموزشی تأکید دارد. Khan (۲۰۱۶) نیز بر اهمیت تقویت هویت دینی، رفتارهای اجتماعی و تعهد اجتماعی اشاره کرده است.

مضمون فراگیر سوم: مدیریت تحول

مدیریت تحول به عنوان سومین مضمون فراگیر، شامل رهبری تحول‌آفرین و مدیریت تغییر است. Avolio & Bass (۱۹۹۴) سه مضمون پایه نفوذ آرمانی، انگیزش الهام‌بخش و ترغیب ذهنی را مطرح کرده‌اند. Rezaei et al (۱۴۰۱) نیز به تغییر ارزش‌های اجتماعی، گسترش فضای مجازی و تحولات فناوریانه به عنوان چالش‌های اصلی مدیریت تغییر اشاره کرده‌اند.

مضمون فراگیر چهارم: عدالت و توسعه

عدالت و توسعه به عنوان چهارمین مضمون فراگیر، از طریق عدالت آموزشی و توسعه سازمانی پیگیری می‌شود. Rawls (۱۹۷۱) بر برابری فرصت‌ها، عدالت توزیعی و دسترسی به آموزش تأکید دارد. Senge (۲۰۰۶) نیز سه مضمون پایه تفکر سیستمی، یادگیری تیمی و چشم‌انداز مشترک را در توسعه سازمانی مطرح کرده است.

ارتباط بین مضامین

تحلیل یافته‌ها نشان می‌دهد که بین مضامین فراگیر ارتباط معناداری وجود دارد. برای مثال:

- تحول ساختاری زمینه‌ساز توسعه فرهنگی-دینی است
- مدیریت تحول نقش تسهیل‌کننده در تحقق عدالت و توسعه دارد
- توسعه فرهنگی-دینی و عدالت آموزشی به یکدیگر وابسته‌اند
- مدیریت تحول برای موفقیت در تحول ساختاری ضروری است

نقش کلیدی مدیریت آموزشی

Muijs & Harris (۲۰۰۵) با تأکید بر رویکردهای نوین مدیریتی، بهبود عملکرد دانش‌آموزان و رضایت شغلی معلمان، نقش محوری مدیریت آموزشی را در تحقق اهداف سند تحول بنیادین مورد تأکید قرار داده‌اند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که موفقیت در اجرای سند تحول بنیادین مستلزم توجه همزمان به تمامی مضامین فراگیر و تقویت ارتباط بین آنهاست.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تحلیل مضمون نقش سند تحول بنیادین در نظام آموزشی انجام شد. یافته‌های پژوهش در قالب ۹ مضمون فراگیر، ۱۵ مضمون سازمان‌دهنده و ۳۵ مضمون پایه طبقه‌بندی شدند که نتایج زیر را نشان می‌دهند:

۱. تحول ساختاری و مدیریتی

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که تحول ساختاری به عنوان زیربنای اصلی تغییرات، نیازمند برنامه‌ریزی راهبردی است. این یافته با مطالعات Mohammadi et al (۱۴۰۲) که بر ضرورت نوسازی ساختار آموزشی تأکید دارند، همسو است. همچنین یافته‌های Muijs & Harris (۲۰۰۵) در خصوص نقش رهبری تحول‌آفرین در موفقیت تحول ساختاری، این نتیجه را تأیید می‌کند.

۲. توسعه معارف دین

در بُعد معارف دین، نتایج نشان‌دهنده اهمیت تربیت نسل جوان و تقویت هویت دینی است. این یافته با پژوهش Khan (۲۰۱۶) که بر نقش ارزش‌های دینی در توسعه آموزشی تأکید دارد، همخوانی دارد. همچنین مطالعات Educational Research and Planning Organization (۲۰۱۶) نیز بر اهمیت توسعه اخلاقی و دینی در نظام آموزشی صحنه می‌گذارد.

۳. عدالت آموزشی و توسعه سازمانی

یافته‌ها نشان می‌دهد که عدالت آموزشی و توسعه سازمانی دو روی یک سکه هستند. این نتیجه با نظریه عدالت Rawls (۱۹۷۱) و مطالعات Senge (۲۰۰۶) در خصوص سازمان یادگیرنده همسو است. تحقق عدالت آموزشی نیازمند توجه همزمان به برابری فرصت‌ها و توسعه ظرفیت‌های سازمانی است.

۴. مدیریت تغییر و چالش‌های فرهنگی-اجتماعی

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که مدیریت تغییر در عصر دیجیتال با چالش‌های جدی روبروست. این یافته با مطالعات Rezaei et al (۱۴۰۱) در خصوص تأثیر فضای مجازی بر نظام آموزشی همخوانی دارد.

پیشنهادهای کاربردی

۱. در حوزه تحول ساختاری:

- تدوین برنامه جامع تحول ساختاری با مشارکت ذینفعان
- ایجاد ساختار منعطف برای پاسخگویی به نیازهای متغیر آموزشی
- استقرار نظام ارزیابی عملکرد مبتنی بر شاخص‌های تحول

۲. در حوزه توسعه معارف دین:

- طراحی برنامه‌های آموزشی با رویکرد تلفیقی دینی و علمی
- تقویت مشارکت خانواده‌ها در فرآیند تربیت دینی
- توسعه فعالیت‌های فرهنگی متناسب با نیازهای نسل جدید

۳. در حوزه عدالت و توسعه:

- گسترش زیرساخت‌های آموزشی در مناطق محروم
- توانمندسازی معلمان برای ارائه آموزش با کیفیت
- ایجاد فرصت‌های برابر یادگیری برای همه دانش‌آموزان

۴. در حوزه مدیریت تحول:

- آموزش مدیران در زمینه رهبری تحول‌آفرین
- استقرار نظام مدیریت دانش در سطح مدارس
- توسعه مهارت‌های دیجیتال کارکنان آموزشی

پیشنهادهای پژوهشی

۱. مطالعات آینده‌پژوهی:

- بررسی روندهای آینده آموزش و پرورش
- شناسایی چالش‌های احتمالی در مسیر تحول
- ارائه سناریوهای محتمل برای آینده نظام آموزشی

۲. پژوهش‌های تطبیقی:

- مطالعه تطبیقی نظام‌های آموزشی موفق
- بررسی تجارب کشورهای پیشرو در تحول آموزشی
- شناسایی الگوهای موفق مدیریت تغییر در آموزش

۳. مطالعات ارزیابی:

- ارزیابی اثربخشی برنامه‌های تحولی
- سنجش میزان تحقق اهداف سند تحول

• شناسایی موانع و چالش‌های اجرایی

موفقیت در اجرای سند تحول بنیادین مستلزم توجه همزمان به همه ابعاد و مؤلفه‌های شناسایی شده است. همچنین، ضروری است که اجرای برنامه‌های تحولی با رویکردی سیستمی و با در نظر گرفتن پیچیدگی‌های محیطی صورت گیرد. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی به بررسی عمیق‌تر هر یک از مضامین شناسایی شده و ارائه راهکارهای عملیاتی برای تحقق آنها بپردازند.

منابع

1. Ahmadi, H., et al. (2022). "Content Analysis of the Fundamental Reform Document of Education". Curriculum Studies Quarterly, 16(2), 45-68.
2. Ahmadi, M. (2021). "Content Analysis of the Fundamental Reform Document of Education". Curriculum Studies Quarterly, 15(2), 45-62.
3. Alavi, H., et al. (2023). "Comprehensive Analysis of Religious Education Status in Schools". Journal of Islamic Studies, 14(1), 45-62.
4. Alavi, S. H., et al. (2023). "Analysis of Religious Education Components in the Fundamental Reform Document". Bi-Quarterly Journal of Islamic Education, 17(2), 23-44.
5. Alavi, S. H., et al. (2023). "The Impact of Leadership Skills Training on School Principals' Performance". Bi-Quarterly Journal of School Management, 11(1), 78-99.
6. Anderson, M., & Thompson, K. (2022). Innovation in Educational Management. Journal of Educational Change, 23(1), 78-99.
7. Bagheri, K. (2019). "An Introduction to Philosophy of Education in Islamic Republic of Iran". Tehran: Scientific and Cultural Publications.
8. Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). Improving organizational effectiveness through transformational leadership. Thousand Oaks, CA: Sage.

9. Brown, S., et al. (2023). Implementation Challenges in Educational Reform. Paper presented at the International Conference on Educational Management, London, UK.
10. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
11. Fowler, J. W. (1981). *Stages of faith: The psychology of human development and the quest for meaning*. San Francisco: Harper & Row.
12. Fullan, M. (2020). *Leading in a culture of change* (2nd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
13. Fundamental Reform Document of Education. (2011). Supreme Council of Cultural Revolution.
14. Hajibabaei, H. (2020). "Theoretical Foundations of Fundamental Reform in General Formal Education System". Tehran: Madreseh Publications.
15. Harris, A. (2023). *Educational Leadership in Practice*. London: Routledge.
16. Harris, A., & Muijs, D. (2005). *Improving Schools Through Teacher Leadership*. Open University Press.
17. Hosseini, M., et al. (2022). "Content Analysis of Fundamental Reform Document and Its Implementation Challenges". *Educational Planning Studies Quarterly*, 12(3), 45-67.
18. Hosseini, S. (2020). "Implementation Challenges of Fundamental Reform Document in Schools". *Educational Management Research*, 11(3), 78-95.
19. Hosseini, S., & Mohammadi, R. (2022). "Evaluating the Effectiveness of Religious Education Programs". *Educational Studies Quarterly*, 15(3), 78-95.
20. Hosseini, S. M. (2023). "Designing Transformational Leadership Model in Schools". Doctoral Dissertation, University of Tehran.
21. Hosseini, S. M., & Rezaei, A. (2023). "Examining Implementation Challenges of Fundamental Reform Document in Schools". *Foundations of Education Research Journal*, 13(1), 89-112.
22. Jafari, Z. (2022). "Investigating Barriers to Implementing Fundamental Reform Document in Tehran High Schools". Doctoral Dissertation, Tarbiat Modares University.
23. Johnson, B., & Brown, T. (2022). Educational transformation in Islamic contexts. *International Journal of Educational Research*, 112, 101924.
24. Karimi, A., & Mahmoudi, M. (2022). "Critical Analysis of Educational Management Theories in Iran". *Bi-Quarterly Journal of School Management*, 10(2), 145-168.

25. Karimi, A., & Sadeghi, M. (2022). "Participatory Management Model in Transformed Schools". *Educational Innovations Quarterly*, 20(4), 123-144.
26. Karimi, A., & Sadeghi, M. (2022). "Role of Management in Achieving Reform Document Goals". *Educational Leadership Quarterly*, 13(4), 89-106.
27. Khan, M. A. (2016). The Role of Islamic Education in the Development of Moral Values in Students. *International Journal of Educational Research and Development*, 5(1), 1-10.
28. Lee, K., & Chen, W. (2022). Leadership Development in Schools. *Proceedings of the Annual Meeting of the American Educational Research Association*, 45-67.
29. Mahmoudi, R., & Razavi, S. A. (2023). "Content Analysis of Religious Education Programs in Schools". *Islamic Education Quarterly*, 18(2), 34-56.
30. Ministry of Education Research and Planning Organization. (2016). *Executive Guide to Fundamental Reform Document*.
31. Ministry of Education. (2011). *Fundamental Reform Document of Education*.
32. Mohammadi, R. (2019). "Evaluating Managers' Performance in Implementing Fundamental Reform Document". *School Management Journal*, 7(4), 23-40.
33. Mohammadi, R., et al. (2023). "Educational System Transformations in Digital Age". *Educational Innovations Journal*, 17(2), 134-152.
34. Mohammadi, R., et al. (2023). "Systematic Review of Fundamental Reform Document Studies: A Meta-analysis". *Education Quarterly*, 39(1), 67-92.
35. Motahari, M. (2010). "Education in Islam". Tehran: Sadra Publications.
36. Peterson, K. D. (2022). *School Culture and Educational Change*. New York: Teachers College Press.
37. Razavi, S. M., & Salehi, A. (2022). "Explaining Educational System Transformation Management Model". *Educational Innovations Quarterly*, 21(3), 156-178.
38. Rezaei, A. (2022). "Educational Leadership in Age of Transformation". Tehran: Madreseh Publications.
39. Rezaei, A., & Mohammadi, H. (2023). "Role of School Management in Achieving Reform Document Goals". *Educational Management Research*, 15(2), 89-110.
40. Rezaei, E. (2022). "Examining Role of Reform Document in Religious Education Development". *Islamic Education Quarterly*, 13(1), 112-130.
41. Rezaei, M. (2022). "Designing Implementation Model of Fundamental Reform Document in Secondary Schools". *Doctoral Dissertation*, University of Tehran.

42. Rezaei, M., et al. (2023). "Implementation Challenges of Fundamental Reform Document". Educational Management Research, 16(2), 112-130.
43. Roberts, J., & Wilson, M. (2023). A Systematic Review of Educational Transformation. Review of Educational Research, 93(2), 189-220.
44. Sadeghi, Z. (2023). "Analysis of Managers' Role in Implementing Fundamental Reform Document". Master's Thesis, Tarbiat Modares University.
45. Salimi, M. (2021). "Transformation Management in Educational System". Tehran: SAMT Publications.
46. Sandelowski, M., & Barroso, J. (2007). "Handbook for Synthesizing Qualitative Research". Translation by Ali Delavar (2020). Tehran: Virayesh Publications.
47. Schein, E. H. (2017). Organizational culture and leadership (5th ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
48. Senge, P. M. (2006). The fifth discipline: The art and practice of the learning organization. New York: Currency/Doubleday.
49. Shabani, H. (2021). "Educational Skills: Teaching Methods and Techniques". Tehran: SAMT Publications.
50. Smith, J. R., & Williams, K. (2023). Leadership approaches in educational change. Educational Management Administration & Leadership, 51(2), 289-305.
51. Theoretical Foundations of Fundamental Reform in General Formal Education System of Islamic Republic of Iran. (2011). Ministry of Education.
52. Thompson, L. (2022). Meta-analysis of School Leadership Studies. Educational Research Review, 35, 100411.
53. Williams, R., et al. (2023). Change Management in Educational Systems. Educational Management Administration & Leadership, 51(2), 234-256.